

Het ondernemerskartel herschikt de macht

Vrijdag 11 Juli 2003

Cor Inja

Onverhoeds belde een lid van FNV Bondgenoten mij op. Hij werkt in Limburg bij een keurig bedrijf. De bestuurders daarvan worden natuurlijk goed beloond, maar ze gaan zich niet te buiten aan excessen van zelfverrijking. Wat hem betreft had Morris Tabaksblat dan ook zijn gedragscode niet hoeven te maken, maar hij was wel geïnteresseerd in wat ik ervan vond.

Ik legde uit dat het in de hand houden van de inkomens van topmanagers een vorm van symptoombestrijding is. Maar dat is niet erg, want als je je onmacht op die manier een beetje kunt verzachten, dan is dat toch weer meegenomen.

Hij twijfelde nog, dus toen vertelde ik hem nogal demagogisch dat er veertig miljoen euro nodig is om het jaarinkomen van degenen die langdurig op een minimumuitkering zijn aangewezen met 450 euro te verhogen. En enkele tientallen topmanagers ontvangen gezamenlijk een jaarinkomen dat niet ver van die veertig miljoen zal afliggen. En ja, toen vond hij die code ook wel wenselijk.

Zo'n code kan natuurlijk gemakkelijk ontdoken worden. Het is net als met loonmaatregelen. Ook daar vinden cao-partijen altijd wel iets op. Je verlengt de looptijd van de cao, je verhoogt de onkostenvergoedingen of je verzint een nieuwe toeslag. De voorstellen van Tabaksblat schijnen vluchtroutes richting verhoging van het vaste salaris of verhoging van de pensioenen dan ook open te houden.

Ergens in de jaren zeventig van de vorige eeuw beweerde Jan Mertens, toen voorzitter van het Nederlands Katholiek Vakverbond, dat de Nederlandse economie werd bestierd door zo'n tweehonderd topfiguren uit het bedrijfsleven. Zij hadden volgens hem alle belangrijke touwtjes in handen. Er kon geen enkele belangrijke economische beleidsbeslissing worden genomen zonder de stilzwijgende instemming van deze topmanagers. De 'tweehonderd van Mertens' werden voor de vakbeweging het ultieme symbool voor de ongelijke verdeling van inkomens, kennis en macht in die jaren.

Dat moest veranderen! Door het invoeren van een maximuminkomen dat niet hoger zou mogen zijn dan vijfmaal het minimuminkomen, door een permanente vernieuwing van het onderwijs en door te zoeken naar vormen van arbeiderszelfbestuur. Het waren de jaren van polarisatie, want het geloof in de maakbaarheid van de samenleving was groot. Zowel bij de behoudenden die er alleen maar bij konden verliezen, als bij de vernieuwers die alleen maar te winnen hadden.

Het maakbaarheidsgeloof is allang verdwenen. De toegenomen welvaart creëerde een grote middenklasse die, net als de top van het bedrijfsleven, meer van die maakbaarheid te vrezen had dan te winnen. Met elkaar en samen met de politiek bouwden ze het poldermodel waarin werd afgesproken wat goed was voor het land en dus voor iedereen. De vraag over wie beslist er eigenlijk over wat, kwam in dit typisch Nederlandse model niet aan de orde.

Deze coalitie van de welvarenden en de goedwillenden is in de afgelopen jaren onder druk gezet door het onmaatschappelijke gedrag van een aantal topmanagers. Maar het tij begon ook op andere fronten te keren. Het paarse kabinet viel uiteen, omdat het niet alleen om de economie gaat, maar ook om de maatschappij. Binnensteden verloederden en de investeringen in de zorg en het onderwijs baarden louter lange wachtlijsten en verpauperde schoolgebouwen.

Als vakbeweging moet je proberen meer te doen dan symptoombestrijding. Het wordt tijd voor een debat over echt nieuwe en moderne vormen van zeggenschap voor werknemers en anderen op het ondernemingsbeleid. Tabaksblat wil bestuurders van ondernemingen voor vier jaar laten benoemen door aandeelhouders en commissarissen. Geen slecht idee, maar veel commissarissen behoren zelf tot de topmanagers of ze zijn het geweest. En pensioenfondsen die zich als aandeelhouders met het ondernemingsbeleid gaan bemoeien, hebben op dat punt waarschijnlijk geen andere doelen dan de top van de onderneming zelf.

Laatst stelde een Amerikaanse hoogleraar voor om de werknemers van grote ondernemingen iedere

vier jaar hun eigen topmanagers te laten kiezen op basis van een door hen te presenteren beleidsprogramma. Dat gaat aantrekkelijk veel verder dan het voorstel van Tabaksblat. Je zou bovendien in het bestuur van grote ondernemingen de invloed van milieuorganisaties en mensenrechtenorganisaties goed moeten regelen. En op regionaal niveau kun je wellicht sommige organisaties meer invloed geven op beleidsbeslissingen die voor de regio belangrijke gevolgen kunnen hebben.

Volgens Forum, het opinieblad van VNO-NCW, herschikt Tabaksblat de macht. Maar dat is dan wel een herschikking binnen het kartel dat Jan Mertens destijds al op het oog had. De echte machtsvraag hoort voor werknemersorganisaties natuurlijk ergens anders over te gaan.

Cor Inja is hoofd van de afdeling Arbeid van de vakcentrale FNV.

Inja, Inja, C.